

Over.

asseltse

EN

Hatertse

Vennen

Naar aanleiding van mijn schrijven met de vraag of ik stage kon lopen bij SBB-Arnhem, kreeg ik als antwoord dat dat kon voor een periode van drie maanden. Zo kwam ik terecht bij de afdeling Natuurbehoud van het SBB. Mijn mentor was Paul Aukes, inventarisatiemedewerker van deze afdeling.

De afdeling Natuurbehoud van Staatsbosbeheer valt onder het Ministerie van CRM (vroeger Min. van O.K. en W.), terwijl de rest van SBB onder Landbouw en Visserij valt. Het kantoor in Arnhem is het centrale punt voor de provincie Gelderland, met als hoofd de consultant Natuurbehoud. Verder zijn er een jurist, een bioloog, een inventarisatiemedewerker, een provinciaal medewerker en een afdeling dokumentatie. De provincie is onderverdeeld in vijf distrikten, te weten Betuwe Oost en West, Veluwe en Achterhoek Noord en Zuid, waar de distriktsambtenaar en zijn medewerkers zitten. Deze regelt de dagelijkse gang van zaken met betrekking tot het beheer in de reservaten binnen zijn distrikt. Eens in de week, meestal maandag, komen deze in Arnhem voor overleg met de daar aanwezige personen.

Andere afdelingen van SBB in Arnhem zijn Houtvesterij, Landschapsbouw en afdelingen als Inrichting, Post en Archief enz. Hoofd van dit al is de Hoofdingenieurdirecteur (HID). De werkzaamheden van de afdeling natuurbehoud omvatten zaken als het veiligstellen van natuurgebieden in ruilverkavelingen, bepalen relatienotagebieden, waken voor aanslagen op natuurgebieden, m.n. de eigen reservaten, opstellen van aankoopplannen voor de reservaten en andere zaken met betrekking tot het voeren van een deugdelijk beheer in de reservaten, inventarisaties van natuurgebieden enz.

Als opdracht om deze drie maanden door te komen, kreeg ik op het bekijken van het vroegere beheer en de gevolgen daarvan voor flora en fauna in een van de reservaten, t.w. de Overasseltse en Hatertse vennen. Zie hiervoor het verslag.

Daarnaast heb ik éénmaal een werkbepreking meegemaakt. Hier komen al de mensen uit de distrikten en van het kantoor in Arnhem bijeen om allerlei zaken te behandelen van algemene aard betreffende de reservaten.

Ook heb ik wat rond kunnen kijken in een aantal reservaten in Gelderland en heb ik de distriktskantoren in Ooy en Vorden bezocht.

De bezoeken aan de reservaten heb ik samen met Piet Winterman gedaan, waarbij we ook een aantal terreinen hebben geïnventariseerd. Zelf heb ik uitgebreid de Hygrophorusweide in de Overasseltse en Hatertse vennen bekeken en hier een soortenlijst van opgesteld. Het resultaat hiervan is te vinden bij SBB in Arnhem.

De bezoeken aan de verschillende natuurterreinen leverden leuke en interessante zaken op. Zo heb ik langs een houtwal in de Rammelwaard nabij Eepe zeer veel vogelmelk, maarts viooltje en weidegeelster, de laatste twee bloeiend, gezien. Dit bleek tevens een nieuwe vindplaats van Gagea te zijn.

Een aantal weilanden in de Rammelwaard, die net waren aangekocht en op soorten geïnventariseerd moesten worden (samen met Ben Wijlens en Piet Winterman), leverden als leuke soorten karweivarkenskervel, kraailook en slanke sleutelbloem.

Ook heb ik het natuurreservaat de Bruuk bezocht. Dit heeft een oppervlak van zo'n 60 ha. en bestaat in hoofdzaak uit zeer vochtige, erg soortenrijke, graslanden. Daar zagen we o.a. rietorchis, bosanemoon (in het grasland), drie soorten vergeet-mij-nietjes, engelwortel, moerasspirea, ratelaar, zeggen en veel veldrus met hier en daar meidoorn, wilg e.d.. Meest bepalend voor het terrein waren echter: veldrus, boterbloem en pinksterbloem. De oranjetip, een vlinder die op Cardamine leeft was er ook vrij veel, evenals kikkers.

Wat het beheer betreft levert dit gebied een aantal problemen op. Zo moet er gemaaid worden, maar de machienes kunnen niet zomaar het terrein in daar het te vochtig is. Daarom wordt de waterstand eerst verlaagd, dan gemaaid en vervolgens de oorspronkelijke waterstand weer hersteld. Eigenlijk zou er met de hand gemaaid moeten worden, maar dat is te duur en met een zeis omgaan kan ook niet iedereen meer. Ook het vochtig houden van het terrein is moeilijk door ontwateringen door het omliggende agrarische gebied.

Deze eerste stageperiode is mij goed bevallen, mede door de goede sfeer waarin gewerkt wordt op deze afdeling van het staatsbosbeheer.

Pieter J. Slim.

8 juni 1979.

OVERZICHT VROEGER BEHEER EN GEVOLGEN HIERVAN IN DE OVERASSELTSE- EN HATERTSE VENNEN.

INLEIDING

Als stageopdracht kreeg ik op na te gaan hoe vroeger het beheer was in de Overasseltse- en Hatertse Vennen en wat hier de gevolgen van zijn voor de huidige flora en fauna en hoe de problemen lagen en liggen.

Hiertoe heb ik vele archiefstukken en andere literatuur opgezocht bij het Staatsbosbeheer te Arnhem en andere instellingen en zo een vrij volledige literatuurlijst samengesteld van het gebied.

Na doorlezen van al deze stukken kon ik het navolgende verhaal schrijven, enigszins up-to-date gemaakt door bezoeken aan het gebied die nog weer een aantal gegevens opleverde, mede dank zij informatie die ik kreeg van de heren Kessler, Bplten en Aukes, ambtenaren van het Staatsbosbeheer, waarvoor mijn dank.

Mijn verhaal is als volgt ingedeeld: een algemene beschouwing van het gebied, gevolgd door een bespreking van de flora en fauna en een aantal andere, voor het gebied interessante zaken. Het verhaal komt soms misschien wat kort en onvolledig over, maar voor meer gegevens verwijs ik naar de literatuur betreffende dat onderwerp als vermeld in de lektuurlijst.

Door het geheel gewezen stel ik enige ideeën voor betreffende het te voeren beheer.

Verwijzing naar literatuur per onderwerp.

WATERHUISHOUDING	: I 1 t/m 10; III 28; verder niet behandeld, men streeft naar een zelfstandige waterhuishouding voor het gebied, om ontwatering zo tegen te gaan.
GESCHIEDENIS EN BEHEER:	I 11, II 3, 4, 7 t/m 12, 17; III 12, 17 t/m 19, 22, 23 a, 24, 27, 29 t/m 35; VI 5; VII 1 t/m 4, 6, 16, 18; 19.
FLORA	: I 14; II 13, 21; III 1, 2, 3, 9, 11, 20, 48; VI 2 t/m 4; VII 8, 15, 17; VIII 4.
VOGELS	: II 1, 5, 6, 15, 22; III 23, 25; VI 7.
AMFIBIEËN	: II 14; III 4, 5, 7, 16, 36 t/m 47; IV alles, m.u.v. de onder hydrobiologie genoemde nummers; V 2, 5; VII 10.
FAUNA	: I 14; II 13; III 2, 13, 14, 26, 50; VII 7, 13 t/m 15; IX 8, 10.
HYDROBIOLOGIE	: II 16, 20; III 10; IV 7, 16, 21, 24, 29 t/m 31, 34, 37; III 51.
MEEUWEN	: II 23; III 6, 15, 49; VI 1; VII 5, 11.
RECREATIE	: I 12 t/m 15; II 9; III 21; V 4; VI 6; III 52.

INHOUD

Inleiding + inhoud + samenvatting	blz. 1 + 2
Geschiedenis en vroeger beheer	3
Flora	4
Vogels	13
Amfibieën	17
Fauna	19
Archeologie	20
De meeuwen	20
Recreatie	21
Beschouwing beheer en gevolgen ervan	22

BIJLAGE: lektuurlijst. (9 pagina's).

SAMENVATTING

Het Overasseltse- en Hatertse vennengebied was vroeger een gebied van vochtige heide met vennen, ontstaan door een soort wanbeheer van de mens, die de oorspronkelijke vegetatie door branden en overbeweiding vernietigde.

De vroegere rijkdom aan planten is sterk achteruit gegaan door ontginningen, recreatie en een groeiende meeuwenkolonie. Het Staatsbosbeheer doet nu weer flink haar best het gebied in zijn oude staat terug te brengen. Beheersmaatregelen als maaien van pitrus en lisdodden in de vennen en afvoeren van het maaisel, vrijstellen van de venoevers door kappen van het aangeplante bos enz., draagt zeker hiertoe bij. De flora zal zich geleidelijk aan herstellen bij het strakker begeleiden van de recreatie, padennet inkrimpen, weren van de meeuwen uit de meeste vennen e.d.

Ook voor de vogels, dassen en de overige fauna is een minder uitgebreid padenstelsel van belang (rustgebieden), terwijl het aanleggen van voedselakkers voor de dassen, of het binnen het reservaat halen van hun voedselterreinen een goede zaak is.

Voor de amfibieën is het van belang, dat er enige eutrofe vennen blijven bestaan.

TEKST: Pieter J. Slim.

(maart, april) mei 1979.

nen genieten zou zeker zijn aan te bevelen, om zo volgende generaties ook duidelijk te maken wat voor 's moois de natuur te bieden heeft.

Beschouwing beheer en gevolgen ervan:

Hier nog eens samengevat hoe het beheer was, is en hoe het nu verder gevoerd kan worden. Ook in vroeger tijd was het beheer gericht op het nuttig maken van de natuur voor de mens. Het aanwezige bos werd dan ook gekapt (en gebruikt) of plat gebrand om plaats te maken voor bouwland. Ook werd er wel vee geweid. Door overbeweiding ontstond er een gebied met heide dat door afplaggen voor de potstal bleef bestaan. Verder had deze woeste grond geen betekenis voor de mens. Deze maatregelen hadden een verrijkend effect wat betreft flora en fauna in het gebied. Het gebied werd tot een voedselarm, vegetatie en vochtrijk gebied, ook al omdat het er rustig was. De mensen kwamen er niet of nauwelijks.

Door de verdere ontwikkeling in de techniek kon de mens rond het begin van de 20e eeuw dieper gaan ingrijpen in de natuur (kunstmest, grote machines e.d.). De eens woeste grond werd in ontwikkeling gebracht, d.w.z. ontginningsmaatregelen werden begonnen. Ontwatering en bemesting in het gebied en het planten van bomen leidde tot verarming van de vegetatie, terwijl er ook vogels verdwenen, maar bosvogels hiervoor in de plaats kwamen. Er ontstond een productiebos met een zeer fijnmazig padennet, waar een bosbouwkundig beheer werd gevoerd.

Na aankoop van het gebied door het Ministerie van O.K. en W. werd het natuurterrein, waar een beheer wordt gevoerd, gericht op het terugbrengen in de oude staat. Dit houdt in: kappen van naaldbout rond de vennen en op de heide en ook andere percelen, om zo weer heide terug te krijgen; omvormen van naaldbout naar loofhout; het verwijderen van exoten als Am. vogelkers en Am. eik; maaien van de pitrus en lisdodde velden in de vennen; afsluiten van paden enz.

Al deze maatregelen kunnen zeker leiden tot een herstel van het gebied. Het afsluiten van paden leidt tot grotere aaneengesloten gebieden waar de mensen niet komen en zijn zo rustgebied voor de dieren, terwijl ook de planten niet meer vertrapt worden. Afsluiten van paden langs de venoevers is goed ter bescherming daarvan. Een voorzichtig losmaken van de dichtgetrapte grond kan helpen voor een sneller herstel. Dit beheer heeft tot op heden geleid tot vrijwel verdwijnen van de Am. vogelkers uit het gebied en het ontwikkelen van een ondergroei met lijsterbes, berk rankende helmbloem. In de vennen zijn de pitrusvelden duidelijk ingekrompen.

Het beheer wat betreft de meeuwen is niet erg succesvol. Men heeft getracht door verstoring en het onmogelijk maken voor de meeuwen te broeden op eilandjes in het Meeuwenven de vogels hieruit te verdrijven. Gevolg was dat de meeuwen in andere vennen gingen broeden en deze ook vervuilden met hun mest.

Het rapen van eieren heeft nog niet de verwachte aantalsvermindering tot gevolg, waarschijnlijk door aanvulling van elders. Aanpak van dit probleem zou dan ook Landelijk moeten gebeuren, waarbij de voorname voedselbron voor de meeuwen, te weten vuilnisstortplaatsen, moet worden aangepakt.

Het bemesten van de weilanden rond vennen had tot gevolg dat er een flink aantal amfibieën in het gebied kwam. Het beheer in een aantal vennen moet dan ook gericht zijn op het mesttroof houden ervan voor het behoud van de amfibieënpopulatie.

Het beste beheer voor het gebied lijkt mij het volgende:

- Verdere inperking van het padennet door afsluiting van paden door inplanten van bomen en struik gewas.
- Verdrijven van de meeuwen uit alle vennen m.u.v. het Meeuwenven door het rapen van eieren en verder landelijk overleg.
- Strengere bepalingen wat betreft betreding van heide terreinen en venranden d.w.z. niet betreden. Vergrootte surveillance activiteit.
- Het uitlaten van honden helemaal verbieden met steun van A.P.V. van gemeente.
- Recreatie terugdringen door het moeilijker bereikbaar maken van het gebied voor m.n. auto's en ander gemotoriseerd verkeer. Ook beplantingen aanbrengen langs wandelpaden kan helpen de mensen meer op de paden te houden en in uiterste noodzaak een hekwerk aanbrengen.
- Tegengaan al te sterke bemesting van de vennen begrensd door weilanden, door in eigen beheer zien te krijgen van zulke terreinen of overeenkomsten met de eigenaren te sluiten indien mogelijk.
- Verder vrijstellen van venranden en open maken en houden van heide door kappen naalddhout en soms loofhout. Bovendien streven naar natuurlijker begroeiing van loofhout, maar enkele naalddhout opstanden laten staan i.v.m. de vogels. Bestrijding pitrus door maaien onder water.
- Onderzoek door KUN doorgang laten vinden, maar rekening houden met schade door betreding, verstoring en "het goede voorbeeld" tegenover de bezoekers.
- verlagen rijsnelheden tot max. 50 km d.m.v. verkeersdrempels.